

Liefde gebeiteld in steen

Ze zijn schaars geworden in Nederland: steenhouwerijen waar nog op de traditionele wijze wordt gewerkt. In Utrecht hakken San Hop en haar collega's de met liefde uitgekozen letters in zorgvuldig geselecteerde steensoorten. 'Als je ziet wat zo'n steen voor de nabestaanden betekent, geeft dat een gevoel van intense betrokkenheid.'

TEKST: MONIQUE JANSSENS FOTOGRAFIE: MAAIKE VAN HELMOND

San Hop kwam als afgestudeerd neerlandicus en beeldend kunstenaar bij de steenhouwerij terecht omdat ze haar techniek van het letterhakken wilde verbeteren. Gaandeweg raakte ze verslingerd aan het bedrijf. Toen de eigenaren in haar een geschikte opvolger zagen, sprong ze in het diepe. Ze vindt het fantastisch om het kleine, ambachtelijke bedrijf te leiden: 'Je mag iets moois en speciaals maken voor elke klant. De verschillende expertises van de werknemers komen allemaal bij elkaar in dat ene monument.'

HAKKEN

Ook medewerkers Judith Groeneweg en Ann Derkx studeerden aan de kunstacademie. Judith: 'Op de academie leerde je niet hakken – dat was te ouderwets. Pas toen ik hier kwam, heb ik alle technieken geleerd.' Judith groeide op in Utrecht en fietste als kind langs de steenhouwerij naar school. Toen vond ze die grafstenen maar eng. Dat ging over toen een vriend haar vroeg om een gedenksteen te maken voor zijn overleden vader. 'Hij was afkomstig uit Drenthe, dus hebben we een Drentse kei gekleefd. Op het breekvlak kwamen bronzen letters. Toen ik merkte wat dat voor de familie betekende gaf dat mij een gevoel van intense betrokkenheid.'

Ann houdt zich vooral bezig met het ontwerp van de steen: 'Ik was écht niet van plan om hier te komen werken, maar werd gegrepen en bleef. Het is een persoonlijke plek, waar mensen op een prettige manier worden ontvangen. Hier kan ik de wensen van mensen vormgeven; schoonheid verbinden aan troost.'

AMBACHT

Aandacht voor de klant is de ene pijler waarop het bedrijf rust. De andere is het ambacht. Terwijl de meeste steenhouwerijen machinaal werken, wordt hier nog handmatig ontworpen en gehakt. Ann Derkx: 'Steen is een hard materiaal. Ik zoek daarin de kwetsbaarheid. Ik houd van ruwe stenen die zacht ogen.'

Die kwetsbaarheid is te zien in het werk waar Judith mee bezig is. Ze werkt aan een buitengewoon ruwe steen uit het Taurusgebergte, waar ze diepe letters uit hakt. Ze moet voorzichtig zijn om te voorkomen dat de randen van de letters afbrokkelen, wat de leesbaarheid zou verminderen. Op zo'n ruw oppervlak werken kan alleen handmatig. De zandstraalmachine kan er niet mee overweg.

Ook Quang Nguyen leerde het ambacht hier. Hij werd op zijn achttiende als Vietnamees bootvluchteling opgepikt door een Nederlands schip en kwam via hulpverleners in de werkplaats terecht van de toenmalige eigenaar Piet Sybke Otte: 'Ik leerde hier alles: zagen, slijpen, graveren, hakken, plaatsen, funderen... maar ook de werkplaats netjes houden, mijn rug sparen en leermeester zijn voor anderen.'

Bij Daniel Verheij zit het vak in de familie. Zelf werd hij hovenier. 'Ik werkte toen vaak op begraafplaatsen. Ze zagen dat ik handig was en vroegen me hier in opleiding te komen. Ik doe het werk nog altijd graag. Het is mooi om iets te maken dat blijft.'

‘We staan ook stil bij de ‘huid’ van de steen. Is die warm, zacht, rommelig of glanzend als een diamant?’

‘We helpen vorm te geven aan de rouw. Ieder leven is uniek, en daar hoort een uniek monument bij’

SPREKEND

Klanten komen heel verschillend binnen. Openlijk verdrietig of beheerst, blanco of met een compleet ontwerp. Voor al die verschillen is ruimte. San: ‘Je probeert mee te voelen en te achterhalen wat voor die klant belangrijk is. Al pratend krijg je associaties en ideeën. Die maken we concreter door te schetsen en door steensoorten en bestaande ontwerpen te laten zien. We helpen vorm te geven aan de rouw. Ieder leven is uniek, en daar hoort een uniek monument bij.’

Ann: ‘Over de kwetsbaarheid van het leven heb je het niet zo gauw. Dat betekent dat mensen soms ontzettend geschrokken binnenkomen. Want wat moet er nou op dat graf? We gaan dan op zoek naar een vorm, een kleur, een geur, een gevoel in hun verhaal over de overledene. Ook staan we stil bij de ‘huid’ van de steen. Is die warm, zacht, rommelig of glanzend als een diamant? Tegelijk gaan we na wat haalbaar en betaalbaar is. Een handgehakte tekst is erg mooi door zijn diepte en persoonlijkheid, maar ook prijzig. Je zoekt samen naar alternatieven: minder tekst, handgetekend en gezandstraald, machinaal gemaakt of een minder exclusieve steensoort.’

Judith: ‘Elke beeldhouwtechniek heeft een eigen sfeer. Je kunt een symbool heel plastisch maken, of met lijnen werken, strak of juist ruw. Vaak is een vereenvoudiging juist sprekender.’

Het moment waarop de steen met opschrift in de werkplaats staat vinden klanten vaak confronterend. Opeens is de laatste fase in zicht. Dan wordt het in steen gebeiteld, onomkeerbaar: die persoon is er niet meer. Judith: ‘Dan geven we ruimte aan de rouw en laten we de steen even rusten.’

VERDRIET

Wie hier werkt wordt dagelijks geconfronteerd met de dood. Ze hebben het daar niet moeilijk mee. Ann: ‘Toen mijn vader overleed, zat ik opeens aan de andere kant van de tafel. Toch heb ik zelf een monument ontworpen. Ik kon dat doen door alles wat ik van klanten heb geleerd. Daar ben ik hen heel dankbaar voor.’

Ook Nguyen werd geconfronteerd met zijn eigen verlies toen zijn pleegvader en leermeester overleed. Nguyen: ‘Verdriet hoort erbij. Ik ben gelukkig met dit werk.’

Soms maakt een verhaal extra veel indruk. Judith: ‘Verdriet om een kind is heel heftig. Ik houd mezelf dan voor dat het niet mijn verdriet is. Ik probeer troost te bieden met wat ik kan: een mooi monument maken en zo het rouwproces iets verzachten.’

DE WERKPLAATS

Nguyen en Daniël, de ‘jongens’ van de werkplaats, hebben minder contact met de klanten. Zij doen het technische werk. Ze zagen loodzware platen graniet of grote keien op maat en werken ze netjes af. Ook zorgen ze voor een goede fundering, zodat de steen niet verzakt als de grond inklinkt. Soms worden ze erbij gehaald als klanten vragen hebben over de technische mogelijkheden. Daniël: ‘Die werkverdeling is prima. We hebben allemaal onze expertise. Ik werk in de productie en dat is mijn kracht. Maar we werken wel heel nauw samen.’ Soms wil een klant aanwezig zijn bij het plaatsen van de steen. Nguyen adviseert ze om niet te komen kijken. ‘We hebben de ruimte en de tijd nodig om alles netjes in orde te maken. Het is voor de nabestaanden vaak prettiger om te gaan kijken als het klaar is.’

LIEFDE

Ze werken er allemaal graag. Mede door die betrokkenheid houdt de steenhouwerij ook in moeilijke tijden het hoofd boven water. Wel zijn ze bezorgd over het ambacht.

San: ‘Er zijn in Nederland nog maar enkele steenhouwerijen die handwerk kunnen leveren. Ik heb cursussen gevolgd in Engeland, en ook in Duitsland vind je het ambacht nog, maar het wordt minder.’ Judith: ‘Overall in het land wordt steeds meer machinaal gedaan. Het verschil is de mensenhand. Het vakmanschap en de liefde die je erin stopt zijn belangrijk voor mij. Als het snel moet, wordt het kil werk.’ Dat is het laatste wat men hier wil. San: ‘Het is een bedrijf, er moet geld verdiend worden, maar tegelijk heeft dit werk voor mij een idealistische kant. Ik wil het kleinschalig houden. Alleen zo kunnen we het ambacht en de persoonlijke benadering in ere houden en recht doen aan de gevoelens van de klanten.’

www.steenhouwerij-jansen.nl